

Triduum Paschalne w Mszale rzymskim z 2002 r.

Nowy *Mszal rzymski*¹ charakteryzuje się dosyć licznymi zmianami i modyfikacjami w stosunku do edycji z 1975 roku². Zmiany, jakich dokonano, dotyczą również Triduum Paschalnego, gdzie można zauważyć m. in. zwiększoną liczbę rubryk i znaczną część tekstów zaopatrzonych w melodie.

Teksty liturgiczne Triduum zostały poprzedzone nowymi rubrykami, które niemal w całości można znaleźć w *Liście okólnym* Kongregacji Kultu Bożego z 1988 r.³ Rubryki te⁴ wskazują, że największe misteria odkupienia ludzkiego Kościoł obchodzi uroczyste w Święte Triduum, wspominając w szczególnych celebracjach Pana ukrzyżowanego, pogrzebanego i zmartwychwstałego.

Święty post paschalny zachowuje się w Wielki Piątek Męki Pańskiej i według możliwości również w Wielką Sobotę, tak aby z podniosłym sercem przystąpić do radości niedzieli Zmartwychwstania (por. KL 110).

Do celebracji Triduum Paschalnego potrzeba odpowiedniej liczby usługujących świeckich, którzy powinni otrzymać staranne pouczenie co do czynności, jakie mają wykonywać.

Śpiew ludu, usługujących i kapłana ma szczególne znaczenie w celebracji poszczególnych dni; teksty bowiem osiągają większą siłę wyrazu, gdy są śpiewane.

Duszpasterze powinni jak najlepiej wyjaśnić wiernym znaczenie i porządek celebracji, by ich przygotować do czynnego i owocnego uczestnictwa.

Celebracja Świętego Triduum ma odbywać się w kościołach katedralnych i parafialnych, i na ile to tylko możliwe, niech będzie z udziałem wiernych, z odpowiednią liczbą usługujących i z wykonaniem przynajmniej niektórych śpiewów.

Wypada, aby małe wspólnoty, stowarzyszenia i różne grupy specjalne dołączyły do wspólnej celebracji w kościołach, by uświetnić przeżywanie świętych celebracji.

---

¹ *Missale Romanum ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum Ioannis Pauli II cura recognitum*. Editio typica tertia, Typis Vaticanis 2002 (skrót: MRN).

² *Missale Romanum ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum*. Editio typica altera, Libreria Editrice Vaticana 1975 (skrót: MR). Mszał ten w stosunku do pierwszego wydania z 1970 r. posiada w tekstach Triduum niewielkie różnice. W rubrykach wyrażenie *ministri sacri* zastąpiono terminem *diaconus*, usunięto termin *subdiaconus*, pozwolono diakonowi na wypowiedzianie intencji Modlitwy powszechnej w Wielki Piątek (...). Modlitwa „Omnipotens sempiternus Deus”, która była ostatnią wśród modlitw po czytaniach w Wigilię Paschalną, zajęła miejsce po litanii.

³ Kongregacja Kultu Bożego, *List okólny o przygotowaniu i obchodzeniu świąt wielkanocnych*, Rzym 1988, tłum. polskie: RBL 5 (1988) s. 369-391; zob. nr 38-43 (skrót: LO).

⁴ MRN, s. 298, nry 1-3.

WIELKI CZWARTEK⁵

W rubrykach wprowadzających do sprawowania Mszy świętej Wieczerzy Pańskiej jest mowa o przyozdabianiu ołtarza kwiatami (nr 5)⁶ oraz o pozwoleniu na grę organową dla podtrzymania śpiewów (nr 7).

W czasie umywania nóg oprócz sześciu dawnych antyfon zaproponowano tekst z J 13, 12.13.15, który stał się drugą w kolejności antyfoną (nr 12). Po umyciu nóg mężczyznom dodano tekst mówiący o umyciu i wytarciu rąk przez kapłana (nr 13).

Gdy prefacja jest śpiewana, wówczas bierze się zatytułowaną: „O ofierze i tajemnicy Chrystusa” (nr 16); gdy ma być recytowana, wtedy odmawia się I. o Najświętszej Eucharystii, którą proponował również MR. Ponadto do tekstów Wielkiego Czwartku włączono całą Pierwszą Modlitwę eucharystyczną (nry 18-32).

Zmiany i dodatkowe wyjaśnienia pojawiły się także w odniesieniu do przeniesienia Najświętszego Sakramentu. Przed przeniesieniem kapłan nakłada i błogosławi kadzidło i klęcząc trzykrotnie okadza Najświętszy Sakrament. Następnie nakłada na ramiona biały welon, którego końcami okrywa puszkę (nr 37). Na początku procesji niesie się krzyż, a obok niego dwie świece, potem idą inni niosący zapalone świece, turyferariusz z dymiącą kadzielnicą i na końcu kapłan z Najświętszym Sakramentem (nr 38). Po dojściu do miejsca przechowania kapłan wspomagany, jeśli trzeba, przez diakona, stawia puszkę przy lub w tabernakulum, którego drzwiczki pozostają otwarte (nr 39)⁷. Mszał z 1975 roku mówi w odniesieniu do tej czynności, że kapłan stawia puszkę, nie precyzując miejsca (nr 16). Pozostałe czynności w odniesieniu do tego dnia w obydwu mszałach pokrywają się. W MRN jest jeszcze rubryka mówiąca, że jeśli w danym kościele nie ma celebracji, wówczas Msza kończy się jak zwykle i Najświętszy Sakrament wkłada się do tabernakulum (nr 44).

WIELKI PIĄTEK⁸

W tym dniu, jak też i w następnym, zgodnie ze starożytną tradycją Kościoła nie sprawuje sakramentów, oprócz pokuty i namaszczenia chorych (nr 1). Kapłan i diakon po przyjściu do ołtarza i oddaniu mu czci padają na twarz lub klękają; w tym

⁵ MRN, s. 299-312.

⁶ IGMR wskazuje, że dekoracja z kwiatów powinna być zawsze z umiarem i umieszczać je należy raczej nie na ołtarzu, lecz obok niego (nr 305).

⁷ *Sacerdos ... deponit pyxidem in tabernaculo*. Przyimek *in* w odniesieniu do miejsca i w połączeniu z ablativem można tłumaczyć przez: w, na, z, przy, obok; zob. M. Plezia (red.), *Słownik łacińsko-polski*, t. 3, Warszawa 1969, s. 73. W tym wypadku logiczne wydaje się umieszczenie puszki przy (tzn. przed lub obok) tabernakulum, gdyż w dalszym tekście rubryki jest mowa, że kapłan Najświętszy Sakrament *in tabernaculo reponit et portam claudit*. Jaśniej tę sprawę ujmuje *Ceremoniał biskupi*, gdzie jest powiedziane, że diakon stawia puszkę na ołtarzu lub w tabernakulum, którego *porta aperta manet* (...). Potem diakon wkłada Sakrament do tabernakulum lub zamyka jego drzwiczki (*vel ipsius portam claudit*); zob. *Caeremoniale episcoporum ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli Pp. II promulgatum*. Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1985, s. 90, nr 308 (skrót: CE). W świetle rubryki z CE interpretacja tekstu z MRN o wkładaniu puszki do tabernakulum zaraz po przyjściu do miejsca przechowania jest również do przyjęcia.

⁸ MRN, s. 313-332; MR, s. 250-265.

czasie wszyscy inni klęczą (nr 5). Orację kapłan odmawia z rozłożonymi rękami (nr 6); według MR odmawiał ją z rękami złożonymi (nr 5).

Po odczytaniu Męki Pańskiej kapłan głosi krótką homilię (nr 10); według MR homilia mogła być *pro opportunitate* (nr 9).

Wezwania do Modlitwy powszechnej wypowiadał dotychczas diakon (MR, nr 10), lub kapłan. Nowy mszał pozwala, gdy nie ma diakona, wypowiadać je usługującemu świeckiemu (nr 11). MRN nic nie mówi o możliwości wyboru tylko niektórych intencji spośród proponowanych, co zdaje się wskazywać, że należy podać wszystkie. MR dopuszczał możliwość wyboru takich intencji, które lepiej odpowiadały warunkom miejscowym (nr 13).

Przy ukazaniu krzyża pozostawiono dwie formy. MRN dodaje, że krzyż ma być zasłonięty fioletowym materiałem (nr 15). Po ukazaniu krzyża następuje jego adoracja. Kapłan lub diakon z towarzyszącymi dwoma ministrantami niosącymi świece, zanosi krzyż przed prezbiterium lub na inne odpowiednie miejsce, stawia go lub daje do trzymania ministrantom. Po obydwu stronach krzyża stawia się świece (nr 17). Przed adoracją kapłan może zdjąć ornat i obuwie (nr 18). Jest tu dana możliwość powrotu do praktyki, która miała miejsce od średniowiecza do wydania mszału w 1970 roku⁹. Tę możliwość przywrócono już w 1985 roku w odniesieniu do biskupa¹⁰. Taki gest jest aktem głębokiej pokory wobec ukrzyżowanego Pana. Pośród proponowanych śpiewów w czasie adoracji krzyża w MRN dodano możliwość śpiewania *Stabat Mater* lub innych pieśni wyrażających współcierpienie Maryi (nr 20).

Po Komunii i modlitwie nad ludem wszyscy klękają przed krzyżem, a potem odchodzą w ciszy (nr 32). Po celebracji obnaża się ołtarz i umieszcza na nim krzyż z dwoma lub czterema świecznikami (nr 33).

WIELKA SOBOTA

Pierwsza rubryka dotycząca tego dnia została nieco rozbudowana. Nie mówi się tu już tylko o trwaniu Kościoła przy Grobie Pańskim i rozważaniu męki i śmierci Chrystusa, ale dodaje się rozważanie zstąpienia do otchłani i oczekiwanie na zmartwychwstanie w modlitwie i poście (nr 1)¹¹.

NIEDZIELA WIELKANOCNA. ZMARTWYCHWSTANIE PAŃSKIE¹²

W *Obrzędach Wielkiego Tygodnia* z 1956 r. podczas przejścia do ogniska i potem w procesji był niesiony krzyż¹³, o którym mszał z 1970 r. nic nie mówi. Natomiast MRN zaznacza, że już nie niesie się ani krzyża, ani świeczników (nr 8). Przy ognisku kapłan czyni znak krzyża i mówi: „W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (nr 9).

⁹ S. Czerwik, *Liturgia Wielkiego Piątku*, w: *Święte Triduum Paschalne*, red. J. Nowak, Kielce 2001, s. 105-106.

¹⁰ CE, s. 94, nr 322.

¹¹ MRN, s. 333; MR, s. 265.

¹² MRN, s. 337-379; MR, s. 266-292.

¹³ Święta Kongregacja Obrzędów, *Ordo Hebdomadae Sanctae instauratus*. Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1956, s. 104, nr 10 (skrót: OHS).

MR nic o znaku krzyża nie mówił, a jedynie wspominał o pozdrowieniu zgro-madzonego ludu (nr 8). MRN dodaje, że modlitwę na błogosławieństwo ogniska ka-płan odmawia z rozłożonymi rękami (nr 10; CE, nr 340). Słusznie usunięto wpro-wadzającą w błąd rubrykę MR, która była po tej modlitwie i wskazywała na zapalenie paschału od nowego ognia (nr 9). Mszał z 1975 r. dopuszczał fakultatywność znaków czynionych rylcem na paschale (nr 10), natomiast w nowym mszale tej dowolności „ze względu na charakter narodu” nie ma. Pozostawiono bez zmian tekst mówiący o możliwości wkładania ziaren kadzidła do paschału. Nie ma wzmianki o wkładaniu symbolicznych gwoździ, o których mówi mszał w języku polskim¹⁴, ale taka możli-wość może być dopuszczalna na mocy przepisu MRN nr 14, który Konferencjom Episkopatu pozwala ustanowić inne formy.

Po zapaleniu paschału, ale przed wyruszeniem procesji, jeden z ministrantów wyj-muje z ognia rozpalone węgielki i wkłada je do kadzielnicy, następnie kapłan zasypu-je kadzidło (nr 15; CE, nr 340). Jest to powrót do rubryk z *Mszału Piusa V*. Według MR kadzidło w tym momencie było fakultatywne (nr 14). Nowością jest dopuszcze-nie odpowiedniego usługującego do niesienia paschału w przypadku, gdy nie ma dia-kona (nr 15) i w konsekwencji do śpiewania przez niego *Lumen Christi*. Wedle MR śpiew *Lumen Christi* odbywał się najpierw przy ognisku, potem w drzwiach kościoła i przy ołtarzu (nry 14-16). Nowy mszał mówi o śpiewie w drzwiach, w środku ko-ścioła i przy ołtarzu (nry 15-17; CE, nr 343). Po pierwszym śpiewie kapłan zapala od paschału swoją świecę, co w MR było pominięte. Przed śpiewaniem Orędzia wielka-nocnego diakon okadza księgę oraz paschał i nie jest to już czynność fakultatywna. Tekst Orędzia wielkanocnego z nutami, który w MR był w dodatku, obecnie znajduje się w obrzędzie. Usunięto rubrykę mówiącą o możliwości wprowadzenia przez Kon-ferencję Episkopatu do Orędzia pewnych zmian (MR, nr 17).

W trzech wydaniach mszału nie podano, jaki gest rąk ma zachować celebrans, gdy odmawia modlitwy po czytaniach. Według OHS ręce mają być złożone (s. 116, nr 36). Czy wobec kilku zmian gestu rąk złożonych na gest rąk rozłożonych przy od-mawianiu niektórych modlitw Triduum również i w tym przypadku należałoby zachować ten drugi gest? Wydaje się, że odpowiedź może być pozytywna, bowiem MR i CE nazywają te modlitwy kolektami, zaś tak nazwane modlitwy odmawia się z rękami rozłożonymi.

W MRN dodano odnośniki do psalmów i kantyków, po których następują modli-twy po czytaniach (nry 24-30). Dodano też rubrykę o śpiewaniu psalmu 117 przed Ewangelią (nr 34). Na Ewangelię należy używać kadzidła (nr 35), co w MR było fakultatywne. Nie należy opuszczać choćby nawet krótkiej homilii (nr 36).

Pojawiły się nowe szczegóły dotyczące procesji do chrzcielnicy. Na czele idzie usługujący z paschałem, po nim kandydaci do chrztu z chrzestnymi, następnie usłu-gujący, diakon i kapłan (nr 39). MR nie wspominał, kto niesie paschał. Według CE niesie go akolita. W MRN warto zwrócić uwagę na fakt niesienia paschału przez usługującego mimo obecności diakona. Po litanii, gdy są kandydaci do chrztu, kapłan odmawia modlitwę z rozłożonymi rękami; w MR był gest rąk złożonych. W tejsze mo-dlitwie zmieniono wyraz *ministerium* na *mysterio*. W czasie litanii wszyscy stoją ze

¹⁴ Mszał rzymski dla diecezji polskich, Poznań 1986, s. 153, nr 11.

względu na okres wielkanocny (nr 41). Modlitwę na błogosławieństwo wody chrzcielnej kapłan odmawia z rozłożonymi rękami (nr 44). Po tej modlitwie następują rubryki, które w MRN zostały poszerzone (nry 48-53). Odnoszą się one do bezpośredniego przygotowania do chrztu i do samego udzielania tego sakramentu. Wymienia się tu chrzest dorosłych i dzieci, natomiast w MR była mowa o katechumenach.

Odnosnie do obrzędów wyjaśniających, na które składa się namaszczenie krzyżem, włożenie białej szaty i wręczenie zapalanej świecy, istnieją pewne różnice między MRN i rubrykami *Obrzędów chrztu dorosłych*¹⁵. MRN mówi wyraźnie o białej szacie, z kolei *Ordo initiationis christianae adultorum* (OICA) dopuszcza również możliwość używania szaty innego koloru. Według mszału kapłan lub diakon otrzymuje paschał od usługującego, od którego zapala się świece neofitów, zaś OICA mówi tylko, że celebrans bierze do rąk świecę paschalną lub jej dotyka.

W przypadku, gdy chrzest nie odbył się w prezbiterium, urządza się procesję, w czasie której niesie się zapalone świece i śpiewa się odpowiednią pieśń. Gdy są dorośli neofici, wówczas w prezbiterium przyjmują sakrament bierzmowania.

Jeśli nie ma chrztu, następuje modlitwa na poświęcenie wody wraz z wprowadzeniem. I tym razem zmieniono gest rąk złożonych (MR, nr 45) na rozłożone (MRN, nr 54).

Na ofiarowanie chleb i wino przynoszą neofici (MR); MRN dodaje, że w przypadku dzieci, dary przynoszą rodzice lub chrzestni (nr 60; CE, nr 370).

W Modlitwie eucharystycznej wspomina się ochrzczonych i chrzestnych według formuł zawartych w mszale i rytuale (nr 63).

Przed „Oto Baranek Boży” kapłan może pouczyć krótko neofitów na temat ich pierwszej Komunii i o wartości tajemnicy, która jest szczytem i centrum całego chrześcijańskiego życia (nr 64).

Jest pożądane, aby neofici przyjęli Komunię św. pod dwiema postaciami wraz z rodzicami, chrzestnymi, małżonkami katolickimi i świeckimi katechetami. Byłoby też dobrze, gdyby za zgodą biskupa diecezji, tam gdzie pozwalają na to okoliczności, wszyscy wierni przyjęli Komunię św. pod dwiema postaciami (nr 65; por. CE, nr 370; LO, nr 92). Na Komunię może być śpiewany Psalm 117 (nr 66).

W formularzu mszalnym umieszczono uroczyste błogosławieństwo końcowe (nr 68). Pozwolono też na stosowanie formuły błogosławieństwa zawartej w OICA lub w *Obrzędach chrztu dzieci*.

Świecę paschalną zapala się w czasie wszystkich uroczystych celebracji liturgicznych okresu wielkanocnego (nr 70).

We Mszy św. w dzień można skorzystać z uroczystego błogosławieństwa Mszy Wigilii Paschalnej (nr 77).

Z przeprowadzonych porównań widać, że w przeciągu minionych kilkudziesięciu lat w celebracji Triduum Paschalnego dokonywano wielokrotnie różnych modyfikacji i zmian. Poczynając od *Obrzędów Wielkiego Tygodnia* z 1956 r., zmiany te są obecne w dwóch wydaniach mszału, w *Ceremoniale biskupim* i w Liście okólnym z 1988

¹⁵ *Rituale Romanum ex Decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli Pp. VI promulgatum. Ordo initiationis christianae adultorum*. Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1972, s. 109-110, nry 264-265.

r., a także w trzecim wydaniu mszału w 2002 r. Pośród nowych kwestii w MRN warto zwrócić szczególną uwagę na zmianę gestu rąk złożonych na gest rąk rozłożonych przy odmawianiu wielu modlitw, jak też na pozwolenie usługującemu świeckiemu na wypowiadanie wezwań Modlitwy powszechnej w Wielki Piątek i na niesienie paschału w procesji.

Jan Paweł II, Audiencja generalna, 11 IV 2001

Do końca ich umiłował

1. W przededniu Triduum Paschalnego żyjemy już w duchowym klimacie Wielkiego Tygodnia. Od jutra do niedzieli przeżywać będziemy najważniejsze dni liturgii, ukazujące nam tajemnicę męki, śmierci i zmartwychwstania Pańskiego. Ojcowie Kościoła w swych homiliach nawiązują często do tych dni, które – jak mówi św. Atanazy – wprowadzają nas «w ów czas, który przybliży nam i pozwala poznać nowy początek, dzień Świętej Paschy, w której Pan złożył siebie w ofierze». Opisuje on przeżywany przez nas okres w swych *Listach paschalnych* (*Listy* 5, 1-2; PG 26, 1379). W najbliższą niedzielę będziemy głośno śpiewać w prefacji wielkanocnej, że Chrystus «zmartwychwstając przywrócił nam życie».

W centrum świętego *Triduum* jest «tajemnica bezgranicznej miłości», czyli tajemnica Jezusa, który «umiłowawszy swoich na świecie, do końca ich umiłował» (J 13, 1). Tej poruszającej i zarazem radosnej tajemnicy poświęciłem List, który – jak co roku – skierowałem do kapłanów z okazji Wielkiego Czwartku.

Zapraszam również was do refleksji nad tą miłością, byśmy godnie przygotowali się do przeżycia na nowo ostatnich etapów ziemskiego życia Jezusa. Jutro wejdziemy do Wieczernika, by przyjąć nadzwyczajny dar Eucharystii, kapłaństwa oraz nowego przykazania. W Wielki Piątek pójdziemy jeszcze raz drogą krzyżową na Kalwarię, gdzie Chrystus dopełni swej ofiary. W Wielką Sobotę będziemy czekali w milczeniu na uroczystą Wigilię Paschalną.

2. «Do końca ich umiłował». Te słowa ewangelisty Jana w szczególny sposób wyrażają i określają jutrzejszą liturgię Wielkiego Czwartku, na którą składa się poranna Msza św. Krzyżma oraz wieczorna Msza św. Wieczery Pańskiej – *in Cena Domini*, otwierająca święte *Triduum*.

Eucharystia jest wymownym znakiem tej miłości wszechogarniającej, wolnej i bezinteresownej; każdego obdarza radością płynącą z obecności Tego, który sprawia, że jesteśmy zdolni miłować tak jak On, «do końca». Miłość, którą Jezus proponuje swym uczniom, jest wymagająca.